

Turinys

Turinys	1
1. Alizavos krašto žymūs žmonės Grįžti atgal	2
1.1. Vilius Baltrėnas	2
1.2. Juozas Jankauskas (1914–2009) Grįžti atgal.....	4
1.3. Pranas Jankauskas Grįžti atgal	5
1.4. Vidmantas Jankauskas Grįžti atgal	6
1.5. Gediminas Kaluina Grįžti atgal.....	8
1.6. Donata Pleskevičienė-Užtupaitė Grįžti atgal.....	9
1.7. Bronislava Valinskaitė Grįžti atgal	11
.....	11
2. Archeologinis paveldas Grįžti atgal	13
2.1. Dijokalnis	13
2.2. Alizavos apylinkių partizanai Grįžti atgal	16
2.3. Zasinyčių dvaras Grįžti atgal	18
3. Etnokultūrinis paveldas Grįžti atgal.....	21
3.1. Alizavos ažuolas.....	21
3.2. Alizavos Šv. Jono Krikštytojo bažnyčia Grįžti atgal	23
3.3. Etnokultūrinės tematikos dailės pleneras Grįžti atgal.....	25

1. Alizavos krašto žymūs žmonės [Grijšti atgal](#)

1.1. Vilius Baltrėnas

Vilius Baltrėnas

Vilius Baltrėnas

Vilius Baltrėnas (pirmas iš kairės)

Vilius Baltrėnas – iš Kupiškio krašto kilęs poetas, žurnalistas ir vaikų literatūros kūrėjas. Gimė **1937 m. lapkričio 20 d. Miliūnų kaime**, Alizavos seniūnijoje, Kupiškio rajone.

Kilmė ir ryšys su Kupiškiu

Vaikystę praleido gimtajame Kupiškio krašte. Mokėsi **Miliūnų pradžios mokykloje**, vėliau – **Alizavoje**, o **Kupiškio vidurinę mokyklą** baigė aukso medaliu. Gimtojo krašto gamta, žmonės ir tarmė tapo svarbia jo kūrybos dalimi ir nuolatiniu įkvėpimo šaltiniu.

Išsilavinimas ir profesinė veikla

Baigęs vidurinę mokyklą, studijavo **lietuvių kalbą ir literatūrą Vilniaus universitete**. Vėliau dirbo žurnalistu, rengė tekstus redakcijose, publikavo straipsnius ir literatūrinius kūrinius įvairiuose leidiniuose.

Kūryba

Daugiau kaip tris dešimtmečius V. Baltrėnas kuria poeziją vaikams ir jaunimui. Jo kūryboje ryškūs **Kupiškio krašto vaizdai, kupiškėniška šnekta, gamtos artumas**. Eilėraščiai pasižymi švelnia, nostalgiška nuotaika, juose pabrėžiama meilė gimtinei, paprastoms gyvenimo vertybėms.

Nors didžiąją gyvenimo dalį gyvena Vilniuje, poetas ne kartą yra pabrėžęs, kad kupiškėniška tapatybė ir gimtasis kraštas išliko svarbia jo kūrybos atrama.

Kūrybiniai pasiekimai

Vilius Baltrėnas yra išleidęs **daugiau nei 20 knygų vaikams**, tarp jų: „*Ryto sniegena*“, „*Ką saldi ugnelė sakė*“, „*Po šermukšnio stogeliu*“, „*Asiliuk – tau linksmo skrydžio!*“, „*Bebrų bebriška tėvynė*“, „*Oi, tai – miško muzikai!*“ ir kt.

Taip pat yra **penkių lyrikos rinkinių suaugusiems** autorius:

„*Mėlynuoja tavo dangūs*“, „*Žeme – o už kalno...*“, „*Su vėjo malūnais kely*“ ir kt.

Jo eilėraščiai įtraukti į **mokyklinius vadovėlius**, konkursinių dainelių rinkinius, naudojami edukacinėje veikloje.

Apdovanojimai ir pripažinimas

2017 m. apdovanotas „**Poezijos pavasarėlio**“ **Antano Matučio premija** už eilėraščius vaikams apie Tėvynę, Žemę ir Gamtą, ypač už rinkinį „*Po šermukšnio stogeliu*“.

Pagal jo tekstus dainas kūrė daugiau nei **30 kompozitorių**, tarp jų Aloyzas Žilys ir Stasys Liupkevičius.

Įtaka ir palikimas

V. Baltrėno poezija pritaikyta **dainoms, inscenizacijoms, chorams**, naudojama televizijos projektuose ir respublikinėse šventėse. Jo kūryba puoselėja **lietuviškas tradicijas, kaimo gyvenimo vertybes ir tautinę bendrystę**, perduodama jas jaunajai kartai.

1.2. Juozas Jankauskas (1914–2009) [Grijžti atgal](#)

Juozas Jankauskas

Juozas Jankauskas Alizavos kapinėse

Juozas Jankauskas gimė **1914 m. rugpjūčio 4 d. Grincagalės kaime**, netoli Alizavos.

Mokėsi **Kauno vakarinėje gimnazijoje**.

1934–1935 m. atliko privalomąją karinę tarnybą, vėliau baigė **slaptą žvalgybos ir kontržvalgybos mokyklą**.

1936–1940 m. tarnavo **Lietuvos kariuomenės štabo Antrajame skyriuje**.

1941 m. **Birželio sukilimo metu** vadovavo sukilėlių būriui Alizavos apylinkėse. Antrosios sovietinės okupacijos metais buvo suimtas ir 1944 m. kalintas **Panevėžio bei Lukiškių kalėjimuose**.

1945 m. gegužės 5 d. Karo tribunolo nuteistas **sušaudyti**, tačiau mirties bausmė buvo pakeista **20 metų lagerio ir 5 metais tremties**.

*Paminklas, kurio fundatorius J. Jankauskas.
Nuotr. Danutės Miknevičienės*

Į Lietuvą iš tremties grįžo **1957 m.** ir apsigyveno **Kupiškyje**. Dirbo rajono ligoninėje. 1962 m. neakivaizdžiai baigė **Kauno medicinos mokyklą** ir dirbo ligoninės dantų kabineto techniku. Nuo 1965 m. gyveno **Vilniuje**, dirbo įvairiose įstaigose.

Atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, dirbo **Krašto apsaugos sistemoje**.

1993 m. gegužės 21 d. išėjo į dimisiją. Apdovanotas **Sausio 13-osios atminimo medaliu**.

2006 m. buvo **paminklo tremtiniam ir partizanams Alizavoje fundatorius**.

Mirė **2009 m. lapkričio 25 d. Vilniuje**.

Jo gyvenimo kelias ir asmenybė aprašyti **Vidmanto Jankausko knygoje „Kupiškėniškas suėjimas“**, kurioje pasakojama apie vadovavimą Birželio sukilimo būriui Grincagalėje, patirtus sovietinius kankinimus Panevėžio kalėjime, tremtį Sibire bei vėlesnį gyvenimą Kupiškyje ir Vilniuje.

1.3. Pranas Jankauskas [Grįžti atgal](#)

Pranas Jankauskas. Nuotr. Banguolės Aleknienės

Pranas Jankauskas

Ankstyvasis gyvenimas

Pranas Jankauskas (g. 1929 m.) – chorvedys, pedagogas, dirigentas. Augo gausioje ūkininkų šeimoje. 1942 m. pradėjo mokytis **Alizavos pradinėje mokykloje**, vėliau tęsė mokslus **Kupiškio gimnazijoje**.

Muzikinį išsilavinimą įgijo studijuodamas **chorinį dirigavimą Panevėžio muzikos mokykloje** (1951–1954) ir **Lietuvos valstybinėje konservatorijoje** (1954–1959). Studijų metais pradėjo vadovauti mėgėjų chorams. Šis laikotarpis buvo kupinas ne tik kūrybinio augimo, bet ir rimtų asmeninių išbandymų.

Karjeros akcentai

1959–1971 m. vadovavo **Šiaulių pedagoginio instituto Muzikos katedrai**, dirbo su studentų choriais, ruošė juos konkursams ir festivaliams.

1960 m. respublikinėje **Dainų šventėje** jo vadovaujamas choras pelnė **III vietą**.

1971–1984 m. vadovavo **Choro dirigavimo katedrai Lietuvos valstybinės konservatorijos Klaipėdos filiale**. Aktyviai rengė chorus respublikinėms dainų šventėms, dirbo su įvairiais kolektyvais, tarp jų – ir **Klaipėdos fabriko choru**.

Pasiekimai

Prano Jankausko vadovaujami chorai surengė **daugiau nei 400 koncertų**, išleido **dvi plokšteles**, dalyvavo Baltijos šalių studentų dainų festivaliuose „**Gaudeamus**“ Tartu,

Vilniuje ir Rygoje.

1979 m. jam suteiktas **nusipelnusio artisto vardas** ir **docento pedagoginis laipsnis**.

Jis yra knygų „**Choro organizavimas**“ (1984) ir „**Pradedame choro repeticiją**“ (1994) autorius, taip pat parengė **moterų choro dainų rinkinį**.

Atminimo renginiai

Prano Jankausko **95-osios gimimo metinės** buvo paminėtos 2024 m. **Kupiškio kultūros centre** surengtame chorų festivalyje „**Vivat chorus**“, skirtame pagerbti jo indėlį į Lietuvos chorinę kultūrą.

Kupiškio viešosios bibliotekos Alizavos padalinio bibliotekininkė Danutė Miknevičienė parengė filmuką „**Daina džiaugsmą teikia, daina skausmą nuveikia**“, skirtą Prano Jankausko 95-mečiui paminėti.

Filmukas sukurtas remiantis Kornelijos Jankauskaitės knyga „Apkabinu praeitį“ ir skirtas prisiminti bei įprasminti žymaus chorvedžio, pedagogo ir kultūros veikėjo gyvenimą bei kūrybinį kelią:

<https://youtu.be/yqphb4WrFcw>

1.4. Vidmantas Jankauskas Grijšti atgal

Vidmantas Jankauskas

Vidmantas Jankauskas, 2017 m.

Vidmantas Jankauskas – dailėtyrininkas, žurnalistas, fotografas, kraštotyrininkas, **Vilniaus dailės akademijos (VDA) Dailėtyros instituto mokslinis bendradarbis**, VDA leidyklos vyr. specialistas gamybai.

Biografija

Vidmantas Jankauskas gimė **1962 m. rugsėjo 10 d. Jasiškio kaime** (Alizavos seniūnija, Kupiškio r.).

1980 m. baigė **Alizavos vidurinę mokyklą**.

1985 m. **Vilniaus universiteto Istorijos fakultete** įgijo žurnalistikos specialybę,

1994 m. baigė **Vilniaus dailės akademijos dailės istorijos ir teorijos studijas**.

1985–1988 m. dirbo laikraščio „**Jonavos balsas**“ redakcijoje skyriaus vedėju.

1992 m. buvo VDA Mokslo skyriaus darbuotojas, nuo 1994 m. – **VDA Dailėtyros instituto mokslinis darbuotojas**.

Nuo 1993 m. bendradarbiauja su **VDA leidykla**.

Leidybos ir redakcinė veikla

Nuo 1999 m. – „**Kupiškėnų enciklopedijos**“ **vyriausiasis redaktorius**, sudarytojas ir straipsnių autorius (išleisti 2 tomai).

Nuo 2003 m. – **almanacho „Kupiškis“ vyriausiasis redaktorius ir sudarytojas** (išleisti 9 numeriai).

Kūryba

Autorius yra parašęs kelias dešimtis knygų, tarp jų:

Abipus fronto (1988),

Ko nenusinešė laikas (1992),

O gyventi reikėjo (1993),

Nepriklausomos Lietuvos generolai (1998),

Kupiškėniškas suėjimas (2000),

Nepalūžę (2002),

Kupiškėnai (2006) ir kt.

Parengė arba sudarė daugiau nei 20 leidinių, tarp jų:

Diana Glemžaitė. Mes mokėsime numirti (1994),

Balys Buračas. Pasakojimai ir padavimai (1998),

Laurynas Gucevičius ir jo epocha (2004),

Gediminas Jokūbonis. Kai žaidė angelai (2009) ir kt.

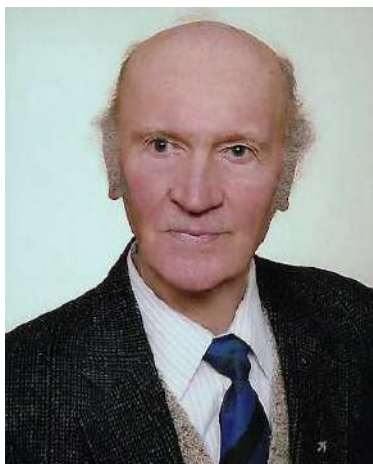
Paskelbė daug mokslinių ir populiarių straipsnių **Lietuvos dailės, kultūros ir Kupiškio krašto istorijos temomis**.

Apdovanojimai ir įvertinimai

• **2011 m.** apdovanotas Kupiškio rajono savivaldybės mero ženkle „**Už nuopelnus**“ – už Kupiškio vardo garsinimą.

• **2025 m. liepos 17 d.** suteiktas **Kupiškio rajono Garbės piliečio vardas** – už pilietiškumą, krašto istorijos ir kultūros paveldo tyrimus, leidybinę veiklą ir istorinės atminties puoselėjimą.

1.5. Gediminas Kaluina [Grįžti atgal](#)

Gediminas Kaluina

(1929 02 16, Petrošiškio k., Alizavos parapija – 2018 03 11, Vilnius)

Gediminas Kaluina – Lietuvos gydytojas chirurgas, biomedicinos mokslų daktaras, visuomenininkas, **vienas iš laparoskopinės chirurgijos pradininkų Lietuvoje**, aktyvus Kupiškio krašto kultūros paveldo puoselėtojas.

Ankstysis gyvenimas ir išsilavinimas

Gimė Petrošiškio kaime, Alizavos parapijoje. Vaikystės ir paauglystės metus praleido kitapus Lėvens – **Laukminiškių kaime**.

1936–1948 m. mokėsi Lebedžių ir Virbališkių pradžios mokyklose, Kupiškio, Kauno ir Panevėžio gimnazijose. Brandos atestatą įgijo **1945 m. Panevėžyje**.

1948–1954 m. studijavo **Vytauto Didžiojo universiteto Medicinos fakultete** (nuo 1950 m. – Kauno medicinos institutas), taip pat **Charkovo medicinos instituto Karo medicinos fakultete**. Dėl sovietinės okupacijos buvo pašauktas į karinę tarnybą ir mokslus tęsė Charkove. Į Lietuvą grįžo **1960 m.**

Profesinė veikla

Dirbo chirurgu **Vilniaus Šv. Jokūbo ligoninėje**.

1967–1978 m. vadovavo **Vilniaus Antakalnio klinikinės ligoninės Priėmimo skyriui**,

1978–1993 m. – **Chirurgijos skyriui**,

1980–1981 m. – **abdominalinės chirurgijos skyriui**.

Gydytoju dirbo beveik **50 metų**. Buvo aukščiausios kategorijos chirurgas, vertinamas už profesionalumą ir atsidavimą. **1971 m. pirmasis Lietuvoje įdiegė laparoskopinį gydymą**. Medicinos literatūroje minimas ir kaip ekslibriso subjektas.

Visuomeninė ir kultūrinė veikla

Aktyviai dalyvavo **Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio veikloje**, buvo Vilniaus miesto medikų sąjūdžio pirmininkas.

Apdovanojimai:

- **Sausio 13-osios atminimo medalis** (1992),

- Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio garbės raštai (2005, 2008),
- **Gabrielės Petkevičaitės-Bitės atminimo medalis „Tarnaukite Lietuvai“** (2017).

Buvo aktyvus **Vilniaus kupiškėnų klubo narys**, daug nuveikė Kupiškio krašto istorijos ir kultūros paveldo srityje. Prisidėjo prie **Laukminiškių kaimo muziejaus** kūrimo, Babickų šeimos ir knygnešio Kazimiero Gabriūno atminimo įamžinimo. Inicijavo senųjų mokyklų, partizanų veiklos, sunaikintų sodybų ir kapinių ženklimą.

Svarbiausias vėlyvosios veiklos projektas – **paminklas „Lietuvai ir žuvusiems partizanams“ Stuburų kaime**, atidengtas 2016 m., skirtas S. Dariaus ir S. Girėno rinktinės partizanams bei Lietuvos tūkstantmečiui.

Mirtis ir atminimas

Mirė **2018 m. kovo 11 d.**, palaidotas **Rokantiškių kapinėse Vilniuje**. Simboliška, kad jo gyvenimo datos sutapo su Lietuvos valstybingumo dienomis – **Vasario 16-ąja ir Kovo 11-ąja**.

2019 išleista atsiminimų knyga „**Mano atsiminimai**“.

1.6. Donata Pleskevičienė-Užtupaitė [Grįžti atgal](#)

Su vyru Aldu. Nuotrauka iš asmeninio albumo

D. Pleskevičienės verstos knygos

G.Musso Butas Paryžiuje

G.Musso Popierinė mergina

*Edukacijos pagal knygą „Jausmai“.
Nuotr. D. Miknevičienės*

Donata Pleskevičienė (Užtupaitė) – prancūzų kalbos vertėja, bendradarbiaujanti su leidykla „**Baltos lankos**“, verčianti prancūzų autorių kūrinius į lietuvių kalbą. Ji yra

Lietuvos literatūros vertėjų sąjungos narė, meninio vertimo konkurso „**Noriu versti 2014**“ laureatė.

Biografija ir išsilavinimas

Donata gimė **1982 m. gruodžio 12 d. Kupiškyje**. Mokėsi **Alizavos pagrindinėje mokykloje**, vėliau – **Kupiškio Povilo Matulionio gimnazijoje**.

2001–2005 m. studijavo **prancūzų filologiją Vilniaus universitete**.

Nuo **2005 metų** profesionaliai verčia knygas vaikams ir suaugusiesiems, taip pat **spektaklius ir filmus**.

Darbas leidykloje „Baltos lankos“

Donata yra išvertusi nemažai prancūzų autorių knygų, išleistų leidykloje „**Baltos lankos**“. Ypač reikšmingas jos indėlis – **Guillaume'o Musso** romanų vertimai. Šis autorius devynerius metus iš eilės buvo pripažintas skaitomiausiu Prancūzijos rašytoju, o Donatos dėka jo kūriniai tapo prieinami ir lietuvių skaitytojams.

Tarp žinomiausių vertimų:

- „*Angelo kvietimas*“, Guillaume Musso
- „*Popierinė mergina*“, Guillaume Musso
- „*Butas Paryžiuje*“, Guillaume Musso

Vertimai vaikams ir šeimai

Donata Pleskevičienė – **keturių vaikų mama** (Vakario, Ulos, Liepos ir Smiltės), todėl ypatingą vietą jos kūryboje užima knygos vaikams ir šeimai.

Tarp jos verstų leidinių:

- Cécile Jugla, Marion Piffareti – „*Gyvūnų enciklopedija mažiesiems*“
- Aurélie Chien Chow Chine – „*Mano jausmai*“
- Isabelle Filliozat – „*Mano vaikas mane varo iš proto!*“
- Joël ir Clément Lebeaume – „*Kaip viskas veikia*“

Šios knygos padeda vaikams pažinti pasaulį, ugdo emocinį intelektą, o tėvams – geriau suprasti vaikų jausmus ir kasdienes situacijas.

Įvertinimai ir bendruomenės atgarsiai

Alizavos pagrindinės mokyklos bibliotekoje buvo surengta Donatos Pleskevičienės verstų knygų paroda.

Apie jos vertimus šiltai atsiliepia mokytoja **Jūratė Kuliukienė**:

„*Sklandu, meniška, traukia skaityti. Prisėdu ir taip gera, malonu – nepajuntu, kaip pasineriu į knygos pasaulį.*“

Laikraštyje „**Kupiškėnų mintys**“ (2021-01-25) publikuotame straipsnyje „*Vertėjas – tarpininkas tarp autoriaus ir skaitytojo*“ Donata teigė:

„*Dar neteko susidurti su tokiu autoriumi, kurio kūrinių nebenorėčiau versti.*“

Gyvas ryšys su skaitytojais

2023 m. vasario 1 d. Alizavos bibliotekos skaitykloje Vaikų dienos centro vaikai lavino emocinį raštingumą skaitydami Donatos išverstą knygą „*Mano jausmai*“.

2026 m. sausio mėnesį Kupiškio viešojoje bibliotekoje vyko edukacijos pagal Donatos dovanotą knygą „*Ponas Sniegas*“, kurių metu ketvirtos klasės mokiniai susitiko su vertėja gyvai.

1.7. Bronislava Valinskaitė [Grijti atgal](#)

Poetė Bronislava Valinskaitė, nuotr. koliažas

Literatūrinėje popietėje dalyvauja ir Bronislava Valinskaitė. Nuotr. koliažas Danutės Miknevičienės

Bronislava Valinskaitė – poetė iš Kupiškio krašto. Gimė **1955 m. gegužės 30 d. Žilių kaime**, vėliau persikėlė gyventi į **Bakšėnų kaimą**.

1973 m. baigė **Alizavos vidurinę mokyklą**, kuriai vėliau sukūrė ir mokyklos himno žodžius. Mokėsi **Vilniaus statybos technikume**, studijavo architektūrą. Yra dirbusi **Subačiaus miestelio bibliotekoje**.

Literatūrinė veikla

Bronislavos Valinskaitės poezijoje dažnai šlovinami **Lietuvos peizažai, gimtasis kraštas, žmonės, miškai, dainos**. Kūryba persmelkta gilaus ryšio su tėvyne, pagarba tradicijoms ir gimtosioms šaknims.

Savo eilėraščius poetė skaitė Alizavos bibliotekos renginiuose „**Tarp knygų puslapių**“, „**Eilės Lietuvai**“, kur skambėjo eilės apie gimtinę, laiko tėkmę ir meilę Lietuvai.

Leidiniai

Bronislava Valinskaitė publikavo kūrybą regioniniuose leidiniuose ir literatūros almanachuose.

Jos eilėraščiai spausdinti **Kupiškio literatūros almanache „Kupiškis“** (2004 m., Nr. 2; 2009 m., Nr. 7).

2005 m. išleido poezijos knygą „**Vakarėjantis laikas**“.

Viešoji ir kultūrinė veikla

Poetė yra **Kupiškio rajono literatū klubo „Lėvens balsai“ narė**, aktyviai bendradarbiauja laikraštyje „**Kupiškėnų mintys**“, dalyvauja poezijos skaitymuose, bendruomenės renginiuose, kultūrinėse iniciatyvose.

Vienas iš jos pomėgių – **piešimas**. 2000 m. Kupiškio viešojoje bibliotekoje buvo surengusi **personalinę dailės darbų parodą**.

Poetės 70-mečio proga Alizavos padalinio bibliotekininkė **Danutė Miknevičienė** sukūrė filmuką

„**Mano širdis dainuoja**“, skirtą pagerbti Bronislavos Valinskaitės kūrybai ir asmenybei:

<https://youtu.be/2bUXsFSXQDQ>

2. Archeologinis paveldas Grižti atgal

2.1. Dijokalnis

Dijokalnis. Nuotr. Audronės Užtupienės

Alizavos mokinių daryta lentelė. Nuotr. Audronės Užtupienės

Alizavos bendruomenės nariai. Nuotr. Audronės Užtupienės

Dailės plenero dalyviai ant Dijokalnio 2022 m.

Mitologinės apeigos Dijokalnyje. Nuotr. S. Seseikaitės

Sakralinės apeigos Dijokalnyje. Nuotr. S. Seseikaitės

Dijokalnis – tai ir **archeologinis, ir etnokultūrinis, ir mitologinis objektas vienu metu**. Legendomis, padavimais ir žmonių pasakojimais apipintas **mitologinis kalnas**, esantis **Zasinyčių miške**, maždaug **3 km į šiaurės vakarus nuo Zasinyčių kaimo**, Alizavos seniūnijoje, Kupiškio rajone.

Mitologinė reikšmė

Vietos padavimuose pasakojama, kad kalną supylė **milžinas Dijus** (dar vadinamas **Dijoku**), nuo kurio vardo ir kilęs pavadinimas – **Dijokalnis**, arba „*Dijaus kalnas*“. Tyrinėtojai bei senąsias apeigas puoselėjantys žmonės Dijokalnį laiko **alkakalniu** – senovine šventvieta, skirta apeigoms ir aukoms dievams.

Milžino Dijaus kalnas

Pasakojama, kad milžinas Dijus nešęs žemes prijuostėje, tačiau jai įplyšus dalis žemių išbyrėjusi ir supylusi šį kalną.

Šventvietė ir aukojimo vieta

Vietos žmonių atmintyje Dijokalnis išlikęs kaip senovinis **alkakalnis**, kuriame senieji baltai kūrendavę aukurus, aukodavę dievams ir šventę svarbiausias metų šventes.

Šiandien kalnas tebėra **gyva sakralinė vieta** – čia rengiamos baltų tradicijų apeigos: įvesdinimo, Rasos, rudens sambūriai. Apeigų dalyviai pabrėžia, kad Dijokalnis „gyvas“ dėl čia tebejaučiamos senųjų dievų ir protėvių dvasios.

<https://romuva.lt/ivesdinimo-apeigos-ant-dijokalnio/>

Istoriniai pasakojimai ir vietiniai pavadinimai

1925 m. **Jurgio Elisono** užrašytuose pasakojimuose Dijokalnis minimas ir kaip „**raganų bei burtininkų kalnas**“. Pasakojama, kad čia gyvenusios raganos, o naktimis vaidenasi ponas su botagu. Taip pat minimi ir aplinkiniai vietovardžiai, pavyzdžiui, netoliese buvęs vienkiemis **Gyvačdvaris**.

J. Elisonas rašė:

„Pasakoja žmonės apie visokias raganas, kurios tame kalne gyvenusios, o kiti jį tiesiog raganų ir burtininkų kalnu vadina.“

Kituose liudijimuose teigiama:

„Vabalninko valsčiui prie Dvarpelio yra piliakalnis vadinamas Dijokalniu – ten naktimis galima matyti ant kalno stovintį poną su botagu, kuris šmaukštuodamas sako: ‘šyr vyr šyr vyr’, o aplink piliakalnį bėga raganos, vienmarškinės, nesupintais plaukais.“

<https://lt.wikipedia.org/wiki/Dijokalnis>

Folkloras ir dainos

Dijokalnis apdainuotas garsioje kupiškėnų sutartinėje „**Dijūta kalnali**“ (vietiniu tarimu – „*Dijūto kolnali*“). Manoma, kad ši sutartinė yra itin sena ir gali būti siejama net su akmens amžiaus pasaulėvaizdžiu. Iki šiol ji giedama per Dijokalnio „palabimus“, Rasos ir kitas baltų tradicijų šventes Kupiškio krašte.

<https://www.youtube.com/watch?v=0gm9bEp2W7k>

Kultūrinė reikšmė

2014 m. Dijokalnis įtrauktas į Nekilnojamųjų kultūros paveldo vertybių sąrašą bei į legendinių, žymiausių Lietuvos mitologinių vietovių sąrašą. Šis statusas patvirtina kalno išskirtinę reikšmę Lietuvos kultūros, mitologijos ir dvasinio paveldo kontekste.

Kraštovaizdis ir aplinka

Dijokalnis stūkso **miško apsuptyje** – tai apaugęs, bet iš aplinkos aiškiai iškilęs kalnas, žmonių laikomas sakralia vieta.

Naudojimas edukacijoje

Alizavos pagrindinės mokyklos bendruomenė jau daugelį metų organizuoja **edukacines išvykas į Dijokalnį**. Jų metu mokiniai supažindinami su vietos istorija, mitologija, gamtos ir kultūros paveldu, stiprinamas ryšys su gimtojo krašto tradicijomis.

Edukacijos apima:

- pažintinius žygius,
- gyvosios istorijos pamokas,
- vietovardžių tyrinėjimus,
- susitikimus su folkloro ir mitologijos puoselėtojais.

Taip Dijokalnis tampa **gyva atvira klase**, kurioje mokomasi per patirtį.

Apie šias veiklas rašyta regioninėje žiniasklaidoje:

<https://temainfo.lt/pasventintas-dar-vienas-kupiskio-krasto-dijokalnio-azuoliukas/>

<https://kmintys.lt/2019/10/14/ekspedicijoje-misko-slepiamos-vertybes/>

Vaizdo medžiaga iš edukacijų:

https://www.youtube.com/watch?v=w-0JWdPJ0_Q

2.2. Alizavos apylinkių partizanai Grijšti atgal

Bolševizmo aukos, nuotr. Danutės Miknevičienės

Sovietmečio aukos, nuotr. Danutės Miknevičienės

Paminklas žuvusiems partizanams Elniškiu km. Kupiškio r. 1990 m. Nuotr. J. Vilčinsko

Alizavos apylinkės buvo vienas aktyviausių ginkluoto pasipriešinimo sovietinei okupacijai centrų Kupiškio krašte. Čia veikė keli partizanų būriai, iš kurių svarbiausias buvo **Jono Šidlausko būrys**, priklausęs **Algimanto apygardai**.

Jono Šidlausko būrys

Būrys susiformavo **1944–1945 m.** ir prisijungė prie **Albino Tindžiulio-Dėdės** vadovaujamo stambaus junginio, kuris vienijo apie **200 partizanų** iš Puponių, Lykalaukių, Noriūnų, Aukštadvario ir kitų kaimų.

„Kupiškio krašto rezistencijos istorija“. Rež. Vilija Morkūnaitė:

<https://youtu.be/n-IHC8HTAg0?si=86RkPzJOG4wioe4Q>

Būrio veikla buvo sutelkta **Noriūnų ir Alizavos apylinkėse**, kur miškuose buvo įrengti bunkeriai, vykdytos ginkluotos akcijos prieš NKVD pajėgas. Vienas skaudžiausių susirėmimų įvyko **1945 m.**, kai žuvo **13 partizanų**.

Būrio sudėtis ir veikla

Būriui vadovavo **Jonas Šidlauskas-Rabinas**, kilęs iš Patrakės kaimo. Jis glaudžiai bendradarbiavo su broliu **Albinu Šidlausku-Žalgiriu**. Abu broliai buvo aktyvūs ginkluoto pasipriešinimo dalyviai.

Partizanai veikė **Šimonių, Troškūnų ir Kupiškio valsčių miškuose**. Po **1947 m.** įkūrus Algimanto apygardą, būrys priklausė **Šarūno rinktinei**. Slėptuvės buvo įrengtos **Alizavos giriose prie Pyvesos upės**, teritorijoje nuo **Kalnuočių iki Didžprūdžių**.

Istorinis kontekstas

Algimanto apygarda įkurta **1947 m. gegužę**, sujungus Kupiškio, Vabalninko ir aplinkinių valsčių partizanus. **1950 m. lapkritį** apygarda buvo panaikinta, likę kovotojai perėjo į **Vyčio ir Vytauto apygardas**.

Vienas reikšmingiausių susirėmimų įvyko **1945 m. rugpjūtį Laukminiškių kaime**, kur partizanai susidūrė su NKVD daliniais.

Juodžio ežero tragedija

Elniškių kaime esančiame pušynėlyje telkšo **Juodžio ežeras** – sunkiai prieinama vieta, apsupta smegduobių. Vietos padavimai pasakoja, kad čia prasmegęs ūkininko Juodžio jautis.

Ši vieta mena ir tragišką partizanų žūtį. Čia vyko **įnirtingas susirėmimas su NKVD**. Partizanai slapstėsi viksvynuose, tačiau buvo išduoti. NKVD kareiviai apsupo mišką, ir daugiau nei 20 kovotojų bandė prasiveržti per raistą. Dalis jų šoko į ežerą ir buvo sušaudyti.

Žuvo: **Vaclovas Glemža, Apalis ir Romas Jokubkos, Petras Tamošiūnas, Leonas Pikūnas, broliai Pučėtos**, taip pat **Antanas Glemža ir Jonas Jokubka**. Manoma, kad žuvo **13–18 partizanų**. Kūnai buvo išvežti į Kupiškį ir palaidoti bendroje duobėje. Apsuptį pralaužė tik **šeši kovotojai**.

(Pagal Algio Daumanto straipsnį „Žuvusiems už laisvę“, „Kupiškėnų mintys“, 1990 07 26)

Alizaviečių **Aldonos ir Apalio Glemžų** rūpesčiu šioje vietoje pastatytas **paminklinis akmuo**.

Atminimo paminklai Alizavoje

Alizavoje partizanų ir tremtinių atminimas įamžintas keliais paminklais:

- **1995 m.** – paminklas „*Sovietmečio aukos 1940–1950*“, pastatytas vietos gyventojų iniciatyva.
- **2006 m.** – Kristaus skulptūra, skirta tremtiniam ir partizanams, mecenatas **Juozas Jankauskas**, autorius **Ramūnas Krupauskas**.
- **2010 m.** – paminklinė lenta „*Bolševizmo aukos 1940–1956*“.

Šie paminklai liudija Alizavos krašto žmonių **pasiaukojimą, netektis ir istorinę atmintį**, perduodamą ateities kartoms.

2.3. Zasinyčių dvaras [Grijti atgal](#)

*Dvaro likučiai
Nuotr. Danutės Miknevičienės*

*Rytinė dvarvietės siena.
Nuotr. Danutės Miknevičienės*

*Gyvenamojo namo liekanos.
Nuotr. D. Miknevičienės*

*Kalėjimo likučiai..
Nuotr. E. Sarsevičiaus*

Kumetynas. Nuotr. Danutės Miknevičienės

Zasinyčių dvaro sodyba yra **Zasinyčių kaime, Kupiškio rajone**, apie 2 km į pietvakarius nuo Alizavos, dešiniajame **Pyvesos upės krante**, šalia rajoninio kelio **Salamiestis–Alizava (Nr. 2408)**. Šiandien tai istorinė dvarvietė, kurioje išlikę buvę ūkiniai pastatai ir mūrinių statinių griuvėsiai.

Trumpa istorija

Zasinyčių dvaras, dar vadinamas **Pagire** arba **Zasinyčiais**, pirmą kartą paminėtas **1577 m.**, kai jį dalinai užstatė Mikalojus Burba Jokūbui Mirovskiui. Per kelis šimtmečius dvaras ne kartą keitė savininkus – buvo paveldimas, užstatomas, parduodamas. Ilgą laiką jis priklausė **Audickų bajorų giminei**, vėliau – **Koscalkovskiams**.

Susitikimo dalyviai žygyje „Protėvų keltais“ prie Altvavos bažnyčios

Nuotr. iš knygos „LDK bajoro Kristupo Audicko palikuonys“

Čia pradedama Audickų bajoriškos knygos kelias

Nuotr. iš knygos „LDK bajoro Kristupo Audicko palikuonys“

Vladimiras Audickas „LDK bajoro Kristupo Audicko palikuonys“ Utena, 2022 m

Dvaras buvo svarbus ekonominis centras, valdęs aplinkinius kaimus, karčemas. **XIX a. viduryje** jis išgyveno pakilimą – tuomet statyti mūriniai ūkiniai pastatai.

Savininkų kronika

- **1577 m.** – Mikalojus Burba dalinai užstatė dvarą Jokūbui Mirovskiui.
- **1669 m.** – po Jurgio Djakevičiaus Niemcevičiaus dvaras atiteko jo žmonai levai Romanovskai.
- **XVII–XVIII a.** – dvarą valdė **Audickų giminė**.
- **1699 m.** – Kristupas Audickis perdavė dvarą sūnui Steponui.
- **1744 m.** – Steponas Audickas valdas perdavė sūnui Laurynui.

- **1775–1786 m.** – dvarą įsigijo **Antanas Koscialkovskis**, Ukmergės pavieto maršalka.
- **XIX a. vid.** – dvarą valdė **Ignas Koscialkovskis**, čia gyveno apie 603 baudžiauninkai.

Vėlesnė istorija

XIX a. antroje pusėje savininkai dvare gyveno ne nuolat, ūkį prižiūrėjo ūkvedžiai. Vėliau dvaras buvo suskaidytas, žemės išparceliuotos. **Sovietmečiu** dalis pastatų pritaikyta kolūkio reikmėms, o tai paspartino architektūros nykimą.

Dabartinė būklė

Šiandien dvarvietė apaugusi krūmais ir medžiais, vasarą sunkiai matoma. Netoliese yra **Pirmojo pasaulinio karo kapinės**. Geriausiai išlikę buvę ūkiniai pastatai (fermos), dalis jų dar turi stogus. Dvaro rūmų vietoje likę tik mūrų fragmentai.

Nuo **1992 m.** dvarvietės griuvėsiai įtraukti į **Kultūros vertybių registrą**. Šiuo metu restauravimo darbai neplanuojami.

Pasakojimai ir legendos

2005 m. Alizavos pagrindinės mokyklos mokiniai, vykdydami projektą „*Legendos ir padavimai Alizavos apylinkėse*“, užrašė vietos gyventojos **Irenos Stašienės** pasakojimus.

Pasak jos, dvare gyveno ponas **Liutkevičius**, turėjęs tris vaikus – Zosę, Aloyzą ir Juditą. Zosei pastatytas dvaras jos garbei pavadintas Zasinyčiais. Vėliau dvaras atiteko ponui **Adomoniui**.

Adomonio duktė buvusi labai išpaikinta – kieme barstyta smėlis, kad neišsiteptų bateliai, iškirsti medžiai, kad neužstotų saulės. Samdiniai dirbo visus darbus – arė, sėjo, pjovė javus, rovė linus, o už nusižengimus būdavo uždaromi į kalėjimą (vadinamą **kliomba**).

Pasakojama, kad dvare veikė **vandens malūnas**, o dvaro sode buvęs didelis obuolynas.

Vandens malūno vieta. Nuotr. E. Sarsevičiaus

Legendose minima ir **nugrimzdusi bažnyčia, velnyčia**, bei **Samaritautos kapas** – piktos karalaitės kapavietė. Sakoma, kad šiose vietose iki šiol vaidenasi.

*Samaritautos kapas turėjo būti šioje vietoje.
Nuotr. E. Sarsevičiaus*

3. Etnokultūrinis paveldas Grižti atgal

3.1. Alizavos ąžuolas

Alizavos ąžuolas. Nuotr. Danutės Miknevičienės

Alizavos ąžuolas. Nuotr. Danutės Miknevičienės

Alizavos ąžuolas – įspūdingo dydžio senovinis medis, saugomas kaip **valstybės saugomas botaninis gamtos paveldo objektas**. Jis auga **Alizavos miestelyje, Kupiškio rajone**, netoli **Bajorupio upelio**, ir traukia lankytojus savo išskirtiniais matmenimis bei istorine verte.

Duomenys

Alizavos ąžuolas yra **paprastasis ąžuolas (Quercus robur L.)**. Jo kamieno apimtis 1,3 m aukštyje siekia **4,50 m**, aukštis – apie **21 m**. 2017 m. Aplinkos ministerijos įsakymu Nr. D1-288 medis paskelbtas **valstybės saugomu gamtos paveldo objektu**.

Remiantis masyviu kamienu ir bendra medžio būkle, manoma, kad Alizavos ąžuolo amžius siekia **kelis šimtus metų**, nors tikslus dendrochronologinis tyrimas nėra atliktas.

Reikšmė

Alizavos ąžuolas pripažintas saugomu objektu dėl savo **botaninės, kraštovaizdinės ir kultūrinės vertės**. Apie šį medį parengta edukacinė medžiaga, jis pristatomas kaip **vienas iš Kupiškio krašto gamtos simbolių**, tinkamas nagrinėti gamtos paveldo temoms mokyklose ir edukacijose.

Dailės plenero „**Praeities vertybės ateities kartoms**“ metu Alizavos ąžuolas buvo įamžintas drobėje, taip pabrėžiant jo svarbą ne tik gamtiniu, bet ir kultūriniu požiūriu.

Vaizdo medžiaga:

https://www.youtube.com/watch?v=y_g3tLrHrAw

3.2. Alizavos Šv. Jono Krikštytojo bažnyčia Grijšti atgal

Alizavos Šv. Jono Krikštytojo bažnyčia.
Nuotr. Danutės Miknevičienės

Alizavos bažnyčia iš profilio. Nuotr. Danutės Miknevičienės

Alizavos Šv. Jono Krikštytojo bažnyčia

Alizavos Šv. Jono Krikštytojo bažnyčia.
Nuotr. Danutės Miknevičienės

Alizavos bažnyčios interjeras

Alizavos Šv. Jono Krikštytojo bažnyčia – medinė, liaudiškojo klasicizmo bruožų sakralinė šventovė, esanti **Alizavos miestelyje, Kupiškio rajone**, dešiniajame **Pyvesos upės krante**, prie Vabalninko–Pandėlio kelio. Dabartinė bažnyčia pastatyta **1856 metais**. Ji laikoma reikšmingu regiono sakralinio paveldo objektu, turinčiu **baroko ir neogotikos architektūros bruožų**.

Istorinės ištakos

Pirmoji medinė bažnyčia Pakapėje buvo pastatyta **1794 m.**, ją fundavo dvarininkas **Antanas Koscialkovskis**. Vėliau gyvenvietė pavadinta **Alizava**, dvarininko sūnaus Aloyzo garbei.

1853–1856 m. kunigo **Jono Bžestovičiaus** rūpesčiu pastatyta dabartinė bažnyčia.

Kunigas **Ferdinandas Ūselis** 1872 m. pastatė kleboniją, sutvarkė ūkinius pastatus, užveisė sodą.

1900 m. patvirtintas bažnyčios rekonstrukcijos projektas, pastatyti fasado bokštai, 1905 m. išplėstos kapinės.

Per Pirmąjį pasaulinį karą bažnyčia apgriauta, tačiau kunigo **Kazimiero Mockaus** (1909–1921) pastangomis suremontuota.

Kunigas **Felicijonas Lialis** (1923–1927) nupirko naują varpą, atnaujino pastatus, o kunigas **Jonas Savukaitis** pertvarkė altorius ir įsteigė parapijos knygynėlį.

Architektūra ir vidaus erdvė

Bažnyčia **stačiakampio plano**, su **dviem fasado bokštais**, būdinga Lietuvos provincijos medinėms šventovėms. Architektūroje dera **liaudiškasis klasicizmas, barokas ir neogotika**.

Vidaus erdvė – **trijų navų**, atskirtų kolonomis. Įrengti keli altoriai, pagrindinis skirtas **Šv. Jonui Krikštytojui**. Interjerą puošia liaudiškos skulptūros ir sakraliniai paveikslai. Šventorius aptvertas akmenų mūro tvora, teritorijoje stovi varpinė.

Vieta ir statusas

Adresas: **Kalno g. 15, Alizava, Kupiškio rajonas**.

Bažnyčia priklauso **Panevėžio vyskupijai** ir yra **Alizavos Šv. Jono Krikštytojo parapijos centras**.

Parapijos gyvenimas šiandien

Šiandien parapijoje vyksta **sekmadieninės ir šventinės šv. Mišios**, teikiami sakramentai, rengiamos bendruomenės šventės. Bažnyčia įtraukta į **Kupiškio krašto lankytinų vietų sąrašą**.

Parapijos dvasininkai (istoriniai)

- **Jonas Bžestovičius** – pastatė dabartinę bažnyčią.
- **Ferdinandas Ūselis** – pastatė kleboniją, varpinę, aptvėrė šventorių.
- **Kazimieras Mockus** – atstatė po karo.
- **Felicijonas Lialis** – nupirko varpą.
- **Vincas Žvagždys, Kazimieras Šimašius, Jonas Savukaitis** – rūpinosi stogu, suolais, altoriais.
- **Lionginis Keršulis** – kilęs iš parapijos, vėliau tarnavo Krekenavos bazilikoje.

Dabartinis administratorius kun. Mindaugas Šakinis (iš Kupiškio) – sekmadienio šv. Mišios **9 val.**, kiti sakramentai teikiami sutartu laiku.

3.3. Etnokultūrinės tematikos dailės pleneras [Grižti atgal](#)

Dailės plenero dalyviai 2022 m. Nuotr. Audronės Užtupienės

Dailės plenero dalyvė Samanta Seseikaitė piešia dvarvietės likučius

Dailės plenero dalyviai – Alizavos pagrindinės mokyklos mokiniai. Nuotr. Danutės Miknevičienės

*Prie Alizavos qžuolo, dailės plenero metu, 2022 m.
Nuotr. Danutės Miknevičienės*

*Dailės plenero metu drobėje įamžintas Alizavos
qžuolas*

*Dvarvietės kumetyno pastatą drobėje įamžina
dailės plenero dalyvis 2022 m. Nuotr. Danutės
Miknevičienės*

*Dailės plenero metu drobėje pavaizduotas
Dijokalnis. Nuotr. Audronės Užtupienės*

Dvarvietės kumetyno pastatą drobėje jamžina dailės plenero dalyvis 2022 m. Nuotr. Danutės Miknevičienės

Dailės plenero dalyviai – Alizavos pagrindinės mokyklos mokiniai. Nuotr. Danutės Miknevičienės

Kumetyno pastatas jamžintas drobėje dailės plenero metu. 2022 m. Nuotr. Danutės Miknevičienės

Rytinės dvarvietės sienos piešinys drobėje. Dailės pleneras Alizavoje 2022 m. Nuotr. Danutės Miknevičienės